

УДК 780.616.432.087.1.089.8:781.62](045)

DOI:

Наталія Павлинська-Клеймьонова, магістр факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, завідувач фортепіанного відділу Дніпровської дитячої музичної школи №19

ОСНОВИ ІНТОНАЦІЙНОЇ ПРИРОДИ МУЗИКИ: СУТНІСТЬ, НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

У статті розглянуто сутність інтонаційної природи музики як науково-теоретичної категорії, яка представлена з різних наукових позицій. Комплексний підхід до вивчення інтонування у фортепіанному виконавстві є важливим та наукоємним; історичний аспект розкриття цієї проблеми та її розвиток, шляхи подолання є підґрунтям подолання багатьох питань, що виникають у процесі відтворення музичної ідеї фортепіанного твору; розкрито наукову сутність поняття “інтонація” та визначені зв'язки з іншими поняттями та висновками. Визначена єдина природа звукової інтонації з мовою людських рухів і спорідненість музичної та мовної інтонації; “інтонування” представлено у значенні висотної організації музичних тонів, яка існує в музиці лише в єдності з ритмом, та як конкретна манера музичного висловлювання.

Ключові слова: музична інтонація; інтонування; інтонаційна форма; лад; ритм.

Лит. 9.

Nataliya Pavlynska-Kleymonova, Master Student of the Faculty of Arts named after Anatoliy Avdiyevskiy, Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University, Head of the Piano Department at Dnipro Children's Musical School No. 19

THE BASICS OF THE INTONATIONAL NATURE OF MUSIC: MEANING, SCIENTIFIC-THEORETICAL CONNECTIONS

This article was written about the meaning of intonational nature of music as a scientific-theoretical category that presented from different points of view which were considered differently in various times. Thus, a music scientist B. Yavorskiy called intonation as “the smallest (from construction) monophonic sound form in time” and defined the intonation system as “one of the forms of public consciousness”. B. Asafiyev summarized and developed in his numerous labors ideas of musicians about intonational nature of music, it's connections with intonation of speech, the role of the existing intonation of the era and created “intonation theory” of musical creativity, performance and perception and in addition created principles of intonational analysis of music. Outstanding theorist and musicologist V. Medushevskiy developed theory about intonational form; composer and scientist V. Dashkevych presented his intonation theory concept.

On the basis of analysis of the scientific literature retrospective review of the musical intonation in theory and the history of music have been done. An integrated approach to studying intonation in piano performance is important and scientifically capacious; historical aspect of the problem disclosure and its development, solutions are a foundation for overcoming many issues that are being arisen in the process of reproduction of the musical idea of a piano composition; the scientific meaning is revealed for “intonation”, the meaning of which was rethought as horizontal organization of musical tones that really exists in music only in unity with rhythm; manner of musical expression and each of the smallest specific combinations of tones in a musical expression. The meaning of these definitions reveals the versatility of the meaning of “musical intonation”.

Pre-intonational foundation combines music with life – with speech, thinking, plastic, with the experience of painting. Similar features are revealed on its semantic function and on some structural features where both intonation in music and speech intonation represents the process of pitch changes of sounds that expresses emotions and adjustable in speech and vocal music with patterns of respiration and muscular activity of the vocal cords; the dependence of the musical intonation from this patterns in the construction of pitch, melodic line and in the articulation of musical intonation is considered.

Consideration and study of the intonational nature of music is an integral part of the formation of musical culture of the person and it gives opportunity of the understanding of music, its nature and content.

Keywords: musical intonation; an intonation; intonation form; a mode; a rhythm.

Постановка проблеми. Питання про інтонаційну природу музики, сутності музичного інтонування, спорідненість і відмінності музичної і мовної інтонації хвилювали музикантів, вчених і педагогів не одне століття.

Найбільш плідно вони розроблялися в ті періоди, коли проблема взаємодії музичної і мовної інтонації ставала особливо актуальною для музичної творчості (хоча в багатьох випадках без застосування терміна “інтонація”). Частково вони

були порушені вже в музичній теорії та естетиці античності (у Аристотеля, Діонісія Галікарнаського), а потім середньовіччя (Джон Котон) і Відродження (В. Галілеї). Великий внесок у їх розробку внесли французькі музиканти XVIII ст., що належали до Просвітництва (Ж.-Ж. Русо, Д. Дидро, А. Гретрі, К. Глюк). Теорія інтонації розроблялася російськими композиторами і критиками XIX ст., особливо О. Даргомижським, О. Серовим, М. Мусоргським і В. Стасовим.

На початку XX ст. вчення про інтонацію розробив український вчений-музикант Б. Яворський, який називав інтонацією “найменшу (з побудови) одноголосну звукову форму в часі” і визначав систему інтонування як “одну з форм суспільної свідомості”. Ідеї музикантів про інтонаційну природу музики, про її зв'язки з інтонацією мови, про роль інтонацій епохи узагальнені і розвинені в численних працях Б. Асаф'єва, який створив “інтонаційну теорію” музичної творчості, виконавства і сприйняття і вивчив принципи інтонаційного аналізу музики.

У другій половині XX ст. питання музичної інтонації, інтонаційної форми в музиці продовжують хвилювати уми вчених. Так, теоретик та музикознавець В. Медушевський на початку 80-х р. XX ст. розробив теорію про інтонаційну форму [6]; а композитор і вчений В. Дашкевич у книзі “Теорія інтонації” (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.) представив свою концепцію.

Питання комплексного підходу до вивчення інтонування у фортепіанно-виконавському мистецтві і досі залишається дуже важливим та, на нашу думку, не до кінця розкритим. Тому історичний аналіз формування проблематики виразного інтонування в теорії та практиці фортепіанного виконавства, її розвиток та пошук шляхів для її розв'язання видатними теоретиками та практиками є ключем до подолання багатьох питань, що виникають у процесі відтворення музичної ідеї фортепіанного твору.

Метою статті є розкриття сутності поняття “інтонація” як наукової категорії та визначення зв'язків з іншими науково-теоретичними поняттями і висновками.

Інтонація живе і розвивається стільки ж, скільки живе і розвивається біологічний світ. Людина спочатку навчилася видавати найпростіші інтонаційні сигнали, наслідуючи тваринам – мукання, гарчання. При цьому вона висловлювала свій емоційний стан – гнів і радість, біль або блага. Це і були першоінтонації, – те, що передувало музичній інтонації в сучасному розумінні цього терміна, випереджало її. Значну роль тут відігравали мисливські та військові

ритуали. В їх основі лежить імітація перемоги над ворогом, утвердження своєї сили і твердості. Тут домінує інтонація владна, волюва, заклична. Вельми часто у фольклорі різних народів зустрічаються також ситуації прохання або блага. Це може бути випрошування подарунків у нареченого у весільному обряді, дарів у господаря під час колядування, прохання про врожай, про дарування успіху. Тут домінує інтонація, що має характер ліричний, благальний. Ситуації молитовної зосередженості, спокою, де переважає інтонація монотонна, розмірена, і ситуації ігрові, жартівливі – від весільних ігор до дитячого фольклору – також включаються у своєрідний “метасловар” музичної виразності, що спирається на фольклорні джерела. Архетипічні базисні форми, що є первинними психомузикальними формуваннями, де певна комунікативна ситуація тягне за собою певний моторно-пластичний і просторово-часовий образ, лежать в основі універсального психомузикального словника сприйняття. Хранителем цього словника первинних музичних значень виступає інтонаційний слух. Існування таких значень, закодованих у базисних формах, є підтвердження думки В. Медушевського, що “... вищі сучасні соціально-духовні смисли виростають зсередини найпростіших і найдавніших” [5, 105].

На першому етапі інтонаційного спілкування відбулося явище, що наблизило інтонацію до музики – це був ритм. В основі музичної мови лежать два початково дані людині засоби спілкування і передачі певної духовної інформації – словесна мова і мова рухів. Музика будується не тільки на основі словесних інтонацій, а й на моторних, які відображають рух усього навколишнього світу і насамперед людини. Дослідники виділяють два основні начала музичного мистецтва – рух і слово. Так, Б. Асаф'єв у праці “Музична форма як процес” наголошував, що “процес інтонування, щоб стати музикою, або зливається з мовною інтонацією, або, минаючи слово, але відчуваючи вплив “німої інтонації” пластики і рухів людини, стає музичною мовою” [1, 211–212]. В. Холопова виділила дві “глобальні концепції музики”, які забезпечують її існування – “мелодійну і ритмічну” [9, 26]. Ще філософи Давньої Греції виділили два самостійні види музичних побудов: ритмопея (моторне інтонування) та мелопея (мовленнєве інтонування), причому першій вони віддавали перевагу [3, 141]. Спорідненість руху музичного і психічного підштовхнула античних мислителів до міркувань про здатність музики виражати різні емоції й рухи душі, а не зображати їх,

як це відбувалося в інших видах мистецтвах. Тож давньогрецькі філософи приділяли багато уваги ритмам і ладам, оскільки вважали, що ті мають здатність безпосередньо впливати на психоемоційний стан людини, формуючи у неї певні переживання, змінюючи настрій. Так був закладений фундамент античної теорії музичного етносу, у якій здійснювалася спроба об'єднати людину, світ і мистецтво [2, 268–277]. Взагалі музична культура різних націй та в різні епохи проявляється такими показниками, як звуко-інтонаційність і ритмо-інтонаційність. Вчений та кінорежисер С. Ейзенштейн відзначає: “Інтонація – це стадія руху тіла в цілому, витончений ступінь того ж виразного руху, що моделює звучання голосу, який, своєю чергою, теж є рухом людських органів – голосових зв'язок та інших. Але рух такої частоти і тонкості, що сприймається вже не зоровими переміщеннями, а звучаннями. Ритм у музиці – це слід вихідних тілесних рухів праці чи танцю, які передували тому, що потім, стало власне музикою”. Б. Асаф'єв стверджував, що є дві загальні форми інтонації – зорова (жест, міміка, пантоміма) і звукова. У своїй книзі він писав: “Думка, щоби стати звуковираженою, інтонується. Інтонування ж або зливається з мовною інтонацією, перетворюючись на єдність слова-тону, або... з німою інтонацією пластики, стаючи чисто музичною інтонацією” [1, 211]. В. Медушевський зазначив, що музична інтонація – це єдність праінтонаційної і структурно-аналітичної сторін [6]. Праінтонаційна організація поєднує музику із життям – з мовленням, мисленням, пластикою, з досвідом живопису. С. Скребков зауважив: “У далекій старовині, на зорі людської культури, зародки музичної інтонації народилися в колективній дії танцю, супроводжуваного вигуками...” І далі: “Музика, широко кажучи, вийшла з танцю, тому метро-ритмічний, моторно-танцювальний початок, об'єднуючий рухи колективу людей, навіки залишився у музичному мистецтві” [8, 399].

Два мільйони років тому людина інтонувала, співала, ритмічно грала на бубні. Але людина інтенсивно розвивалася, і скоро їй знадобилося назвати все, що оточувало її у світі. Близько п'ятдесяти тисяч років тому вона опанувала слово. Перші слова вона проспівувала, бо її гортань не була пристосована для мовлення, а в мозку не було мовного відділу. Так почався другий етап інтонаційного спілкування – музично-поетична інтонація, яка внесла в інтонаційну мову у нову виразність – поетичне слово, поєднане з ритмом і гармонією. Музика стала магічним, ні з чим не порівнянним засобом впливу на психіку.

Поступово перші слова почали накопичуватися в мовному відділі мозку людини, а її гортань змогла впоратися з їх вимовою без проспівування. З'явився третій етап інтонаційного спілкування – Мова, Слово. Якщо музика й інтонація були мовою підсвідомості, то слово стало мовою свідомості. Адже ми сприймаємо не тільки те, що сказано (слово), а й те, як сказано (інтонація).

Розглянемо появу понять “інтонація”, “інтонування”.

Згідно з однією версією, коренева частина всіх родинних термінів сходиться до давньогрецького *tónoξ*, у перекладі – “натяг, напруження”; інша версія вказує на латинське *tono, toni* (“тримати”) [4]. Цей корінь в ході еволюції видозмінювався. Так, завдяки додаванню з вказівною приставкою утворилося *intono*; його переклад стосовно мови, – “голосно промовляти”. У результаті подальшого розростання з'явилося *tonatio* (букв. “гуркіт, напруга”), потім *intonatio* (“перебування в тоновій напрузі”). Дієслово *intonieren* (нім.) – пізнього походження; воно найімовірніше послужило, основою дієслова “інтонувати” [7, 18].

Термін “інтонування” починає широко використовуватися у професійній лексичі приблизно з середини XIX ст. До цього часу в основному використовуються терміни “тон” і “інтонація”. Вперше вони представлені Йоханнесом Тінкторісом в “Словнику музичних термінів” (бл. 1472–1475) із зазначенням значень: “*Intonatio* – введення в початок співу”; “*Tonus* – інтонація в співі”. В українській мові під визначенням *tonus* прийнято сприймати: “Тривале скорочення або напруження м'язів і тривале збудження нервової системи, для яких характерні дуже мала стомлюваність м'язів і нервових центрів та незначні енергетичні витрати організму. Під *tonus*ом взагалі розуміють підвищену життєдіяльність організму”. У Тінкторіса *tonus* “... позначає мелодійний інтервал, дисонанс, інтонацію і модус”.

З плином часу видозмінюється поняття “інтонація”. У “Музичному словнику” Г. Рімана інтонація тлумачиться вже як “... “підстроювання”, “вирівнювання” тонів ... згладжування невеликих нерівностей в звуковій забарвленості щодо людського голосу ... під ним розуміється “подача звуку”, особливо коли мається на увазі висота тону (чиста, нечиста інтонація; остання відома також під назвою детонування)”. Стосовно церковного співу “говорять також: інтонувати псалом; священник інтонує “*Gloria*” [7, 19]. Слово *Intonieren* в даному контексті перекладається як “зробити, здійснити, виконати”.

Ці зміни в понятті базуються на результатах

досліджень з акустики і психофізіології сприйняття у другій половині XIX ст. Одна з фундаментальних праць цього напрямку музичної науки “Вчення про слухові відчуття як фізіологічна основа для теорії музики” (1870), автор якої Г. Гельмгольц поставив перед собою завдання обґрунтувати “зв’язок фізичної і фізіологічної акустики з музичною наукою і естетикою”. Звідси і вимога точності і чистоти тону, хоча мова йде про формальності: адже в протилежному випадку утворюється не тон, а звук з розсіяною висотною позицією, що в європейській музиці не вважається нормою (“Не всякий звук є тоном, але будь-який тон завжди звук”, – вказує Є. Назайкінський).

У “Музичному словнику” Х. Зеєгера *intonatio* трактується вже як “спосіб звуковидобування ... який передбачає точну звуковисотність (*Tonhöhe*)”. В “Енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза і І. Ефрона” (1890–1907) представлені такі значення поняття “інтонація”: “витвір звуку за допомогою людського голосу або струнного або духового інструмента без клавішей”, де “при вірній інтонації кожен звук цілком узгоджується з необхідним ладом. Якщо інтонація вище або нижче його, то відбувається фальш”; – “вигуки або спів священнослужителя, за якими вступає хор”; – інтонувати (*intonare*) у капелмейстерів означає “задавати хору тон перед початком виконання”. У “Словнику іноземних слів, що увійшли до складу російської мови” О. Чудінова, (1910) термін “інтонація” позначає 1) задавання тону; 2) вигуки священнослужителя, який встановлює тональність. 3) особливості наголосу при вимові слів.

Як ми бачимо, в західноєвропейській історії музики протягом сотень років термін “інтонація” розумівся як вступна частина до григоріанських піснеспівів, що служила налаштуванням на певну ладову висоту, виконувана спочатку голосом (кантора чи священника), потім доручена органу. Вона послужила основою інструментального жанру, а також жанрів токати, прелюдії, які закарбували в собі імпровізаційний характер звучання.

У версії британського “Словника музики та музикантів Гроува” (перші видання словника почали виходити з 1879 р.) кілька значень поняття “інтонація” (від лат. *intono* – “заспіваю”), в числі яких “ступінь музичної та акустичної точності відтворення звуку співаком або інструменталістів”, а також “центральний термін музично-теоретичної концепції Асаф’єва (який запозичив його у Яворського); вказує на музично осмислені звукові феномени”. Уміщено такий переклад: “... італ. *intonare* – “музично відтворювати”, “інтонувати”

...”. Тут ми бачимо перелом в осмисленні поняття інтонування та відсилання до робіт Б. Асаф’єва.

Протягом перших десятиліть XX ст. вчені, що належали до різних шкіл і напрямів, Е. Розен і С. Волконський, Б. Яворський та Б. Ейхенбаум, В. Всеволодський-Гернгросс, і Е. Курт та ін., аналізуючи закономірності людської мови, поезії, музики, виявляли найважливіший компонент, іменованій інтонацією.

Важливий прорив у методології музичного інтонування XX ст. зробив Б. Асаф’єв у вченні про інтонацію. У своїх працях учений переосмислив поняття “інтонація”, “інтонування”; обґрунтував і розкрив зв’язок виконання музики з композиторською творчістю і слухачьким сприйняттям.

У “Музичній енциклопедії” Ю. Келдиша (1974) наведено кілька розгорнутих значень поняття “інтонація” (від лат. *intono* – голосно вимовляю), серед яких: “Дуже важливе музично-теоретичне і естетичне поняття, що має три взаємопов’язаних значення”. На думку редактора, перше значення – це висотна організація музичних тонів по горизонталі, що реально існує в музиці лише в єдності з ритмом й утворює мелодію. Наголошується спорідненість за походженням та аналогії музичної та мовної інтонації (зміни звучання (“тони”) голосу і передовсім його висоти (“мелодія мови”). Виявлені схожі риси за змістовною функцією і за деякими структурними особливостями, де інтонація в музиці, як і мовна інтонація, є процесом висотних змін звуків, що виражає емоції і регульований у мові і вокальній музиці закономірностями дихання і м’язової діяльності голосових зв’язок; розглянута залежність музичної інтонації від цих закономірностей в побудові звуковисотної, мелодійної лінії і в членуванні музичної інтонації (цезури і ін.).

Зв’язок мовної та музичної інтонації було проаналізовано багатьма теоретиками, скажімо Є. Назайкінський виділяв за слуховою асоціацією з мовою декламаційну, речитативну та оповідальну мелодіку. Б. Асаф’єв відтворив висхідний від мови до музики ряд у своїй книзі “Мовна інтонація”.

Друге значення поняття “інтонація” в “Музичній енциклопедії” визначається як манера (“лад”, “склад”, “тонус”) музичного висловлювання, “якість осмисленої вимови” в музиці (за Б. Асаф’євим) та полягає у комплексі характерних особливостей музичної форми (висотних, ритмічних, тембрових, артикуляційних і ін.), які обумовлюють її семантику, тобто емоційне, смислове значення для сприймаючих. У цьому значенні інтонація розглядається як один з

найглибших шарів форми в музиці, найбільш близький до змісту, що безпосередньо і повно виражає його. Таке розуміння музичної інтонації аналогічне розумінню мовної інтонації як виразник тону мови, емоційного забарвлення її звучання, що залежить від мовної ситуації і виражає становлення мовця до предмета висловлювання, а також риси його індивідуальності, національної та соціальної приналежності. Виявляються різні значення музичної інтонації – експресивне (емоційне), логічно-змістове, характеристичне і жанрове. Втілення мовної інтонації в музичну відбувається безперервно усього розвитку музичного мистецтва і багато в чому визначає здатність музики втілювати різні емоції, думки, вольові устремління і риси характеру, передавати їх слухачам і впливати на останніх. Та чи та інтонація музичного висловлювання вирішальною мірою визначається композитором. Виявлення виконавцем (котрим може бути і автор) композиторської інтонації, тобто інтонування, і є реальним буттям музики. Завершується друге значення однією з тез Б. Асаф'єва – “явище інтонації пов'язує в єдність музична творчість, виконавство і слухання”.

Третє взаємопов'язане значення означає кожне з найменших конкретних сполучень тонів у музичному вислові, що володіє відносно самостійним виразним значенням; семантична одиниця в музиці, що зазвичай складається з 2–3 і більше звуків в одноступінчій або співзвуччій. Розглянута залежність кожної інтонації від її оточення, від музичного контексту, в який вона входить; також від її виконавського тлумачення і від слухачького сприйняття. Інтонацію іноді метафорично називають музичним “словом” (Б. Асаф'єв). Також включені такі поняття, як “інтонаційна мова”, що означає, за аналогією зі словесною мовою, систему інтонацій, які зустрічаються у творчості будь-якого композитора, групи композиторів, в музичній культурі будь-якого народу та ін.; “інтонаційний словник”, що утворюється з сукупності типових інтонацій, характерних для певного композитора і складають основу, матеріал його “інтонаційного мови”. Сукупність же типових інтонацій, що існують в суспільній практиці конкретної епохи, що перебуває у цей історичний період “на слуху” нації або багатьох націй, утворює відповідно національний або міжнародний “інтонаційний словник епохи”, який включає як основу інтонації народної і побутової музики, а також інтонації професійної музичної творчості, засвоєні суспільною свідомістю (Б. Асаф'єв). Наведено зв'язок “інтонаційного словника епохи” з

існуючими в дану епоху жанрами, її “жанровим фондом”. Втілення його типових рис у творчості визначає зрозумілість музики для слухачів (А. Альшванг).

Отже, сучасні наукові трактування походження мови загалом, зокрема, музичної мови, говорять про єдину природу звукової інтонації та мови людських рухів й спорідненість та єдність музичної та мовної інтонації. Розглянувши й проаналізувавши процес розвитку понять “інтонація”, “інтонування”, можна побачити як з терміна, який розумівся у музичній теорії декількох століть як налаштування на певну ладову висоту, його сутність стала більш глибокою та всеохопною завдяки плідній праці теоретиків та вчених. Зміст терміна “інтонація”, “інтонування” переосмислювався до таких значень як висотна організація музичних тонів по горизонталі, яка реально існує в музиці лише в єдності з ритмом; манера музичного висловлювання та кожне з найменших конкретних сполучень тонів у музичному вислові. Сутність цих значень розкриває багатогранність сенсу “музичне інтонування”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асаф'єв Б. Музыкальная форма как процесс. Ленинград: Музыка, 1971. 376 с.
2. Вишинський В. Поняття руху в музично-педагогічних системах першої третини ХХ ст. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.*, (Київ, 16–17 жовт. 2014 р.). Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2014. С. 268–277.
3. Вороновська О. Актуальні аспекти проблеми генезису знаків музичної мови. *Наукові записки*. Випуск 39. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2018. с. 139–149.
4. Единая интонология. Сборник “Академические тетради”. Выпуск 13. Составитель – Т.Я.Радионова. Москва: Независимая Академия эстетики и свободных искусств, 2009. 487 с.
5. Кирнарская Д.К. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика. Москва: 2003 г., 368 стр.; с. 105.
6. Медушевский В. Интонационная форма музыки: Исследование. Москва: Композитор, 1993. 262 с.
7. Ментюков А. О понятии “Музыкальное интонирование”. *Юж.-Рос. муз. альм.* 2016. №1. С. 18–23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/opyatyi-muzykalnoe-intonirovanie> (дата звернення: 17.04.2020)
8. Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей. Москва, 1973. 448 с.; с. 399
9. Холопова В. Музыка как вид искусства. Москва: Научно-творч. центр “Консерватория”, 1994. 260 с.; с. 26.

REFERENCES

1. Asafev, B. (1971). *Muzykalnaya forma kak protsess*

[Musical form as a process]. Leningrad, 376 p. [in Russian].

2. Vyshynskiy, V. (2014). Poniattia rukhu v muzychno-pedahohichnykh systemakh pershoi tretyny XX st. [The concept of movement in the musical and pedagogical systems of the first third of the twentieth century]. *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky XXI stolittia: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Kyiv, 16–17 zhovt. 2014 r.)*. – Professional art education and art culture: challenges of the XXI century: mater. International. scientific-practical Conf., (Kyiv, October 16–17, 2014). Kyiv. B. Hrinchenko Univ. (pp. 268–277.). Kyiv. [in Ukrainian].

3. Voronovska, O. (2018). Aktualni aspekty problemy henezysu znakiv muzychnoi movy [The actual aspects of the problem of genesis of musical language signs]. *Proceedings. Issue 39. Series: Pedagogical Sciences. Kirovohrad*, pp. 139–149. [in Ukrainian].

4. Yedinaya intonologiya. Sbornik “Akademicheskije tetradi” [The unified intonology. Collection “Academic

notebooks”]. Vol. 13. (Ed.). T. Ya. Radionova. Moscow, 2009. 487 p. [in Russian].

5. Kirnarskaya, D. K. (2003). *Psikhologiya muzykalnoy deyatel'nosti. Teoriya i praktika* [Psychology of musical activity. Theory and practice]. Moscow, 368 p.; p. 105. [in Russian].

6. Medushevskiy, V. (1993). Intonatsionnaya forma muzyki: issledovanie [The intonational form of music: Research]. Moscow, 262 p. [in Russian].

7. Mentyukov, A. (2016). O ponyatii “Muzykalnoe intonirovaniy” [About the concept of “Musical intonation”]. *South Russian Musical Almanac*. No. 1. pp. 18–23. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-ponyatii-muzykalnoe-intonirovanie> (Accessed 17 Apr. 2020) [in Russian].

8. Skrebkov, S. (1973). *Khudozhestvennye printsipy muzykalnykh stiley* [The artistic principles of musical styles]. Moscow, 448 p.; p. 399. [in Russian].

9. Kholopova, V. (1994). *Muzyka kak vid iskusstva* [Music as a kind of Art]. Moscow, 260 p.; p. 26. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.08.2020

УДК 37.091

DOI:

Юрій Берчук, магістрант інституту іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано особливості волонтерської діяльності крізь призму її виховного потенціалу. Визначено завдання волонтерської діяльності. Подано класифікацію її форм. Перелічено напрями сучасної волонтерської діяльності. На основі аналізу наукової літератури визначено форми волонтерської діяльності, які найбільше імпонують підліткам та молоді. Визначено аспекти волонтерства, що є вельми цінними для виховання. Доведено, що участь у волонтерській діяльності сприяє різнобічному розвитку особистості волонтера, а тому залучення підлітків та молоді до такої діяльності має стати важливим завданням вихователів.

Ключові слова: волонтер; волонтерство; волонтерська діяльність; добродійна діяльність; виховання.

Лит. 8.

Yuriy Berchuk, Master Student of the Institute of Foreign Languages
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

EDUCATIONAL POTENTIAL OF VOLUNTEER ACTIVITY

The article analyzes the features of volunteering through the prism of its educational potential. The tasks of volunteering are defined (assistance in involving a significant number of people in social problems at the local level, ensuring personal, social and professional development of volunteers, promoting their search for desired activities, forms of self-expression and vocation, solving employment problems through various forms of volunteering, etc.). The classification of its forms according to the criteria of subjectivity, purpose and objects is given. The directions of modern volunteering are listed (assistance to disadvantaged, unemployed or homeless people in need of social rehabilitation, large families; taking care of the sick, elderly, lonely people with disabilities and those in need of support; assistance to victims of natural disasters, environmental, technogenic and other catastrophes, social conflicts, accidents, as well as victims of crime and refugees; environmental protection and measures aimed at preserving cultural heritage, historical and cultural environment, historical and cultural monuments, burial places; assistance in carrying out activities related to the organization of mass sports, cultural and other entertainment and social events, etc.). Based on the analysis of the scientific literature, the forms of volunteer activity that are most suitable for adolescents and young people are identified (assistance of socially unprotected people or organizations engaged in socially significant activities; an organization of youth voluntary events aimed at helping children in social protection institutions, economic services and city institutions, cleaning gardens and parks, landscaping, organization of holidays and labor raids in orphanages, boarding schools and nursing homes,